

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Elk einde is een nieuw begin

Beste lezers, het moment is aangebroken dat ik afscheid van jullie neem. Na de afgesproken termijn van zes jaar geef ik de fakkel door aan Jos Dirkx, die de taak van hoofdredacteur vanaf januari 2021 van mij overneemt. Niet zonder spijt neem ik afstand van deze functie. Samen met de redactieleden hebben we een mooie tijd meegemaakt waarin we prettig en constructief met elkaar hebben samengewerkt, met daarbij ruimte voor discussie, echter altijd respectvol en met oog voor kansen en oplossingen, ook en juist in zeer ongewone omstandigheden zoals de COVID-19-crisis. Het was mij een bijzonder genoegen ideeën uit te wisselen met bekwame en loyale redactieleden. Mede dankzij hen is dit Tijdschrift een succesverhaal met een groeiend aantal abonnees, en met veel inzendingen van meestal kwalitatief hoogstaande artikelen.

Er is veel veranderd gedurende de afgelopen zes jaar: De naam van het Tijdschrift is gewijzigd en de psychotherapieverenigingen zijn beter vertegenwoordigd in de redactie. Om tegemoet te komen aan de behoefte van meer interactie tussen auteurs en de lezers zijn de rubrieken *De therapeut aan het werk* en *Reacties* geïntroduceerd. De voorbije jaren verschenen er themanummers over onderzoek, neuropsychoanalyse en over honderd jaar psychoanalyse in Nederland. Het Tijdschrift kan nu ook geraadpleegd worden naast andere vooraanstaande psychoanalytische tijdschriften op PEP Web. Dit zou niet mogelijk geweest zijn zonder de steun van de psychoanalytische fondsen. De kleine rubrieken verlagen de drempel tot schrijven bij al wie zich geroepen voelt om de eigen ideeën publiek te maken.

Hoewel de psychoanalyse en haar toepassingen een moeilijke tijd doormaken, is hiervan in ons Tijdschrift weinig te merken. We kunnen met tevredenheid terugblikken op wat we tot nu met elkaar hebben gerealiseerd, maar we staan ook voor uitdagingen. Welke zijn deze nieuwe uitdagingen? Volgens mij dient ons Tijdschrift vooral gehoor te geven aan de toenemende verwetenschappelijking en de noodzaak van interdisciplinaire dialoog. De inbreng van deskundigen uit de cultuurwetenschappen zorgt voor een artistieke toets. Is de kunst immers niet een voorafspiegeling van wat er in de maatschappij zal veranderen? Kunst anticipeert op nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en de psychoanalyse biedt mogelijk een referentiekader om deze te duiden.

Wat de psychoanalytische psychotherapie betreft, meen ik dat ze zich dient open te stellen voor patiënten met ernstige en meervoudige psychopathologie en op dit terrein haar positie in de residentiële psychiatrische zorg en aan de universiteiten krachtig zal moeten verdedigen in de competitie met andere

therapierichtingen. Daarom is het belangrijk dat wetenschappelijke onderzoekers in de redactieraad een vaste plaats krijgen. Daarnaast is het van belang dat er themanummers worden opgezet rond grensgebieden van de psychoanalyse en andere therapierichtingen waarmee samenwerking kan worden aangegaan.

Ons Tijdschrift biedt een forum dat beoefenaars van de klassieke kuur de kans biedt om te schrijven over hun klinische ervaring zonder de vertrouwelijkheid van de analytische relatie te schaden. Nog te vaak wordt de klassieke kuur voorgesteld als een graven in sombere en duistere gebieden van de psyché. Vergeten we niet dat de psychoanalyse op de divan nog steeds een therapie bij uitstek is voor mensen die behoefte hebben aan veel tijd om vrij te spreken, alles te mogen en kunnen zeggen aan een betrouwbare analyticus die tijd neemt om te luisteren? Is de setting van de kuur niet de ruimte bij uitstek waar existentiële raadsels ontsluit kunnen worden, waar plezier ervaren wordt in het onderzoek van dromen, waar antwoorden gevonden kunnen worden op heel persoonlijke vragen uit het liefdesleven en waar plaats is voor humor? De essentie van de psychoanalytische ervaring is echter moeilijk meetbaar.

De problematiek van onze patiënten is veranderd. Zowel in de kliniek als in de ambulante setting krijgen we steeds meer te maken met patiënten die zich leeg voelen, frustraties moeilijk verdragen en hopen op instant-oplossingen terwijl ze onbewust weten dat lijden onvermijdelijk deel uitmaakt van het menselijk bestaan. Steeds meer mensen kunnen de versnelling, de overprikkeling en de eis van toenemende productiviteit niet aan, vinden de tijd niet meer om na te denken en hunkeren naar tijd en stilte. Is de psychoanalytische setting niet vooral een oase van rust? In onze spreekkamers ontmoeten we ook mensen die schijnbaar succesvol zijn, als kind de beste leerlingen van de klas waren en hypermatuur door het leven gaan, waarbij ze zich overmatig afstemmen op het zorgen voor anderen. Ze zijn niet ziek, vertonen geen typische psychiatrische stoornis, maar toch voelen ze een diepe onvrede in hun leven en hunkeren ze naar een creatief en authentiek leven.

Wellicht komt de psychoanalyse tegemoet aan een behoefte die nog nooit zo groot geweest is als nu. Maar onze benaderingswijze staat haaks op het horizontale denken dat in onze huidige tijd door de sociale media wordt verheerlijkt: surfen, zappen, angst iets te missen en er niet bij te horen, de selfiecultuur waarbij men zoveel mogelijk ideale beelden zoekt te maken van zichzelf zodat men een ideaal profiel kan verspreiden om zoveel mogelijk volgers te verzamelen. Als het moeilijk wordt, wordt een snelle en concrete oplossing verwacht. Zelfreflectie, verdieping, ontdekking passen niet goed in dit beeld.

Psychoanalytici dienen vooral goed te luisteren naar de kritieken van buitenaf op de eigen discipline: Bestaat niet het risico dat een pathologische afhankelijkheid wordt gecreëerd waarbij de analysant de hoop koestert dat zij

of hij ooit perfectie en harmonie zal bereiken? Houden analytici deze illusie soms ook niet te lang in stand? De buitenwereld kan maar niet begrijpen waarom analyses zeer lang kunnen duren. Openstaan voor kritiek betekent vooral niet dat we ons mooie vak laten vernietigen. Onze benadering is eigenzinnig en zinvol en wil de niet-gekende onbewuste waarheid over onszelf en anderen leren kennen via introspectie.

We dienen onze analytische theorieën ook bij te stellen en in overeenstemming te brengen met de wetenschappelijke vooruitgang en met culturele veranderingen. Blijft het oedipuscomplex nog steeds een kernconcept in de huidige tijd waarin kinderen opgroeien in nieuw samengestelde gezinnen met ouders die snel wisselen van seksuele partner en zoekende zijn wat betreft hun genderidentiteit? De verregaande loskoppeling van liefde, seksualiteit en voortplanting heeft gevolgen voor het fantasieleven. Wordt de ontwikkeling van fantasie genoeg gestimuleerd nu men gericht is op snelle driftbevrediging? Hoe zit het met de relatie tussen fantasie, virtuele realiteit en transitionele werkelijkheid? Zijn de concepten van mannelijkheid versus vrouwelijkheid en vaderlijke versus moederlijke rollen aan herdenking toe? Kunnen we nog denken in binaire schema's? En wat te doen met het vraagstuk van het moederschap: de biologische moeder, de stiefmoeder, de pleegmoeder, de draagmoeder of de reageerbuis? Kunnen onze oedipale schema's nog toegepast worden bij kinderen die opgroeien bij homoseksuele ouders?

Hiermee heb ik een schat aan mogelijke artikelen aangeboord. Beste lezer, ik wens je ook schrijfplezier toe! Aan Jos Dirx, aan de gehele redactieploeg en aan redactiesecretaris Romana Goedendorp wens ik hetzelfde plezier toe als wat ik zelf tijdens mijn redactietermijn heb mogen meemaken.

¶ *Afscheid en welkom*

Zoals hierboven is aangekondigd volgt Jos Dirx mij vanaf januari 2021 op als hoofdredacteur. Jos heeft een ruime ervaring als auteur en redacteur. Ik draag Jos met een warm hart mijn taken over en wens hem veel geluk bij de leiding van de redactie.

Henk de Meij is om gezondheidsredenen genoodzaakt zijn werkzaamheden als voorzitter van het Stichtingsbestuur te beëindigen. Wij allen danken Henk voor zijn warme en empathische betrokkenheid en voor zijn inzet voor het Tijdschrift. We wensen hem een spoedig en volledig herstel toe. Henk wordt opgevolgd door Wouter Gomperts die vele jaren redacteur geweest is en het reilen en zeilen van het Tijdschrift goed kent. We heten Wouter van harte welkom.

Marc Hebbrecht